

Associaties

Welke associaties heb je bij het woord:

**Homo,
Lesbisch,
Biseksueel.**

Als je een groep mensen vraagt daar snel met hun eerste associaties op te reageren, dan krijg je een bonte verzameling positieve en negatieve associaties: gevoelens, feitelijkheden, vooroordelen en ervaringen.

Bijvoorbeeld dit woordveld dat ik in een school zag:

In elke klas één

Jamay *Onze directeur* *Sommigen zo nuchterig*

Paul de Leeuw *Homo* *Prima!*

Peter en Stefan

COC *Gay krant*

Mijn broer *Mijn kapper* *ExpresZo*

Twee collega's

Positief en negatief discrimineren

‘Onderscheid maken’ tussen hetero’s, homo’s, lesbo’s en bi’s is neutraal. Je verdeelt dan de mensen globaal in op grond van hun partnerkeuze. Daar is op het eerste gezicht niets mis mee.

Er is wel verschil tussen ‘hij heeft een vriend’ en ‘zij heeft een vriendin’ enerzijds en ‘hij is homo’, ‘zij is lesbisch’ of ‘zij zijn bi’ anderzijds. In het ene geval heb je het over een persoon en zijn of haar geaardheid of keuze, in het andere deel je iemand in bij een groep of iemand doet dat zelf. Bij het plakken van etiketten (wij zijn hetero, hij is homo, ik ben lesbisch, zijn jullie bi?) klinkt er vaak veel meer mee. In *Hoezo pedagogisch* van E. A. Godot wordt dat zo uitgelegd:

“Vanaf het moment dat mensen zichzelf ‘homo’ noemen, hebben ze hun identiteit niet meer in eigen handen, maar gaan anderen ermee aan de haal. Niet alleen worden er vanuit de heterowereld allerlei labels aan het homo-zijn gehangen, ook vanuit de homowereld wordt er aan de nieuwelingen getrokken. De coming-out gaat dan ook meestal gepaard met een coming-in, de inwijding in een homoseksuele subcultuur en leefstijl.”

Positief kan het etiket homo of lesbo een gewilde leefstijl aanduiden, negatief kleven er alle vooroordelen aan die anderen daarvan hebben. In alle gevallen is er sprake van generalisatie: de persoon wordt gelijk gesteld met veronderstelde gedeelde kenmerken van een grotere groep. Zulke generalisaties vinden we absurd als het om ‘**De** Nederlanders’ of ‘**Alle** heteroseksuelen’ zou gaan.

Vallen die generalisaties ons ook op als het om homo- en biseksuele collega’s, leerlingen en ouders gaat?

Welk beeld heb ik als hetero van homo's en lesbo's?

Henri Dors stelde destijds dat je het snelst multicultureel leert leven als je kennis maakt en vriendschap sluit met iemand uit een andere cultuur. Dat geldt waarschijnlijk ook voor omgaan met seksuele diversiteit. Door persoonlijke contacten en vriendschappen maak je de afstand tussen hetero's en homo's kleiner. Daar moet je dan wel openingen voor bieden. Hoe ga je met je collega's en met de leerlingen om?

Een goede vooroefening kan zijn je eigen verkenningstocht aan elkaar te vertellen door terug te kijken:

- *Wanneer en hoe kwam je voor het eerst in contact met homoseksualiteit? Welke beelden en welk gevoel is er daarna gekoppeld bij je blijven hangen?*
- *Welke beelden en gedachten hadden je ouders of had je directe omgeving van homo- en bisexualiteit? En in hoeverre heeft dat jou beïnvloed?*
- *En waar kwam je daarna op school, in je studie, in je familie, in je vriendenkring, in de buurt, in pers en media homoseksualiteit tegen? Welk beeld heb je er daardoor van gekregen?*
- *Als een leerling, een ouder of een collega je vertelt lesbo, homo of bi te zijn: Hoe voel je je dan? Hoe reageer je? Wat vraag je? In hoeverre kom je daar nog wel eens op terug in gesprek met haar of hem?*
- *Als je contact maakt met leerlingen, ouders en collega's: In hoeverre houd je er dan rekening mee dat ze misschien niet hetero maar homo- of bisexueel zijn.*
- *Als je homoseksuele collega haar vriendin of zijn vriend meeneemt bij een schoolactiviteit: Hoe voel je je dan? Hoe gedraag je je tegenover hen?*
- *Welke vragen heb je over homo- en bisexualiteit en hoe zorg je dat je die beantwoord krijgt?*
- *Welke beelden die je hebt, zijn vooroordelen?*

Blank verse

je
je je

je je je
je

en je

ik raak je overal niet aan

K. Schippers

Verborgen leven

Je kunt begrijpen dat niet alle collega's open zijn over hun homo- en lesbo-zijn. Toch zou je willen dat er binnen je school een klimaat heerst waarin iedereen zich vrij voelt dat wel te doen. In hoeverre draag je daar met jouw keuzen, woorden en daden toe bij?

Vaak is het nu onder collega's in het geheel niet of slechts aan een zeer kleine kring van intimi bekend wie er homoseksueel is. Dat betekent dat er in veel scholen collega's zijn die in de personeelskamer en in de klas nooit vrijuit over hun leven buiten school kunnen praten. Ze kunnen niet onbevangen hun vakantiefoto's laten zien, ze nodigen collega's niet uit voor feestjes, ze nemen hun partner niet mee naar schoolactiviteiten, ze hopen geen leerlingen of collega's tegen te komen als ze met hun partner boodschappen doen of uitgaan en ze antwoorden ontwijkend of met onwaarheden op vragen over hun privéleven. Voor de betrokkenen zelf en voor hun persoonlijk contact met collega's, leerlingen en ouders is dat fnuikend: echtheid is juist een voorwaarde voor goed persoonlijk contact.

Is dat normaal, is het niet normaal of twijfel je?

<p>De directeur vindt het griezelig de kinderen van groep 7 op bezoek te laten gaan bij de meester en zijn vriend.</p>	<p>De gymleraar roept tegen jongens die snel afhaken bij de piepjestest: "Jullie zijn toch geen mietjes!"</p>	<p>Een lerares neemt een meisje uit haar mentorgroep in huis omdat ze het thuis zo moeilijk heeft.</p>
<p>Een lerares vertelt in de klas dat ze samen met haar vriendin een baby wil.</p>	<p>De jongens onder de douche gaan heel aanstellerig gillen als de meester komt controleren.</p>	<p>Tijdens de sollicitatie vraagt de directeur een lerares expliciet naar haar seksuele voorkeur.</p>
<p>Een conciërge zegt tegen de jongens: "Zodra jullie een vriendin hebben is die stoere praat afgelopen."</p>	<p>Bij de sollicitatie zegt de directeur: "Er zijn hier nog meer homo's. Ik zal je met hun in contact brengen."</p>	<p>In de personeelskamer vertelt een collega graag moppen: "Ken je die al van die twee homo's die ..."</p>
<p>Leerlingen kijken bij de leraar thuis dvd's op zijn grote projectiescherm.</p>	<p>In de schoolkrant schrijft een jongen over zijn coming-out.</p>	<p>Een collega vraagt een jonge lerares of ze nog geen vriend heeft.</p>
<p>Een meisje is weggelopen en woont nu bij haar volwassen vriendin. Kan de school dat tolereren?</p>	<p>Op de gang zoenen twee jongens elkaar heftig (of twee meisjes doen dat op een schoolfeestje).</p>	<p>Een leraar zegt: "Die pedofilie en die kinderporno maken het zo moeilijk jullie homo's te accepteren."</p>
<p>Twee jongens willen in de school reclame maken voor Pink Quest en voor het magazine ExpressZo.</p>	<p>Een groepje leerlingen vraagt aan de lerares of ze nu een vriend of een vriendin heeft.</p>	<p>De directeur vraagt een lerares in school niets te zeggen over het feit dat ze lesbisch is.</p>
<p>Een collega zegt dat je het jezelf wel erg moeilijk maakt. Je vraagt met je openheid om ordeproblemen.</p>	<p>De directeur vindt dat je: "Ik heb een 3 van die flicker gekregen", niet zo hoog op moet nemen.</p>	<p>Nu de meester getrouwd is met zijn vriend, willen een paar ouders overplaatsing van hun kinderen.</p>

Wat is normaal?

Er bestaat zoiets als een innerlijk kompas waarmee je in allerlei situaties snel kunt afwegen wat je 'normaal' en 'niet normaal' vindt. Dat gebruik je bij je eigen gedragskeuzen en je hanteert het om gedrag van anderen goed of af te keuren. Als je jouw keuzen met die van collega's, leerlingen en ouders vergelijkt, zijn er toch opmerkelijke verschillen. Een dialoog kan dat aan het licht brengen.

Neem bijvoorbeeld de volgende situatie:

“Twee leerlingen staan in de pauze langdurig te zoenen op een centrale plek in de school. Ze hebben alleen oog voor elkaar.”

Wat is je eerste reactie? Dat moet kunnen, dat kan niet of ik twijfel of dat wel kan?

Ga daarna eens na of er ook verschil is als je de situatie iets verandert:

- Je ziet het voor het eerst of het is al de zoveelste keer.
- Het zijn twee jongens.
- Het zijn twee meisjes.
- Ze zijn beide 12 of beide 17.
- De een is 14 de ander 19.
- Het zijn twee goede leerlingen zonder opvallend gedrag of juist twee leerlingen die zich duidelijk in negatieve zin manifesteren.

Vervolgens kun je de vraag stellen:

- Wat doe je als je vindt dat zoiets NIET kan?
- Welke algemenere regel is daarbij in het geding?

Je komt zo in gesprek met elkaar op het spoor van overeenkomsten en verschillen. En je kunt van daaruit proberen de kompassen iets gelijker af te stellen. Dat is een concrete manier om aan 'normen en waarden' te werken. Je kunt daarbij de dilemma's kiezen die in jouw school echt spelen of werken met bestaande dilemmaspele zoals *Gedragen gedrag* van het Project Preventie Seksuele Intimidatie (PPSI).

De overhemden van Ajax

In het seizoen 2003/2004 presenteerden de spelers van Ajax zich in nieuwe kostuums. Dagenlang was te lezen en te horen dat ze er met de roze overhemden als homo's uitzagen. Het zou de zoete wraak van twee vertrekkende spelers zijn, die de kostuums op de valreep mochten uitzoeken. Een geintje om hun achterblijvende collega's publiekelijk in hun hemd te zetten. In plaats van te zeggen: "Nou en?", werd er in de krant omstandig uitgelegd dat die hemden juist in de mode zijn en in Italië heel normaal.

Homo-moeheid of hetero-moeheid?

Initiatieven om de positie van homo's en lesbo's te verbeteren, komen vrijwel altijd van hun kant en van hun belangenorganisaties. Door hun inspanningen is Nederland een 'gidsland' geworden voor homo- en biseksuelen in andere landen. Toch wijst onderzoek uit dat de echte tolerantie ook hier achterblijft. Met voortdurende publiciteit en wettelijke erkenning dwing je de afbraak van intolerantie niet zomaar af. Hier en daar kun je zelfs homo-moeheid bespeuren: "Niet zeuren, jullie mogen nu toch trouwen!" Dat zou een extra reden kunnen zijn om als hetero voor je homoseksuele collega's, leerlingen en ouders op te komen. Als je aan haar of aan hem komt, dan kom je ook aan mij.

Hebben jullie een homo of lesbo voor ons?

Kranten, radio en tv vragen vaak of er een homoseksuele leerkracht te vinden is die haar of zijn verhaal publiekelijk wil vertellen. Zulke leerkrachten zijn er natuurlijk. Mijn vraag is: "Kun je het van je collega vragen de eigen ervaringen in de krant, voor de microfoon of voor de camera te vertellen?" Welk effect heeft dat straks op de houding van de leerlingen, de ouders en de collega's? Versterkt het haar of zijn positie in school of wordt die er wankeler van? De beslissing neemt de homo of de lesbo natuurlijk zelf. Maar het antwoord op de vraag van de televisie zou wel kunnen zijn: "Ja, zo'n goede leraar hebben we en we houden haar hier ook liever."

Gedogen en dubbele moraal

Bij het afwijzen van gebruik van geweld is er geen middenweg. Schelden, bedreigen, buitensluiten en gebruik van geweld zijn NIET acceptabel. Fout is fout. Er is een duidelijke grens tussen ja en nee.

RESPECT
NIET OVER DE STREEP
ZONDER GEWELD
AANSPREEKBAAR

Wie over de streep gaat, moet een stap terug doen. En wie daar niet op aanspreekbaar is, heeft een probleem. Niet het slachtoffer moet van houding of gedrag veranderen, de veranderplicht ligt bij de dader. Dat is duidelijk.

Bij pesten en bedreigen door jonge kinderen en pubers blijkt die grens binnen school vaak minder scherp getrokken te worden. Er wordt van ouders vaak meer gedoogd dan acceptabel is vanuit het oogpunt van het slachtoffer. De ouders – zo redeneert men dan – zijn nu eenmaal in een experimenteel leeftijd en dan maak je wel eens fouten. Hetzelfde gedogen zie je ook vaak bij de houding van scholen tegenover homo-intolerantie en -discriminatie. “Zo erg is het allemaal niet bedoeld”, zegt men dan. Je moet de soep niet zo heet eten als hij wordt opgediend ...

Daarbij is sprake van dubbele moraal: Wat je onacceptabel vindt als je kind, je partner, je mentorleerling of jij zelf ‘slachtoffer’ wordt, vergoelijk je als je kind, je partner, je mentorleerling of jijzelf als ‘dader’ wordt aangewezen. Zolang je die dubbele moraal in school laat bestaan en als medeleerling en collega niet opkomt voor echte acceptatie van anders-zijn (homo- en biseksualiteit, multiculturaliteit en dergelijke) verandert er in de dagelijkse omgang veel te weinig. Blijkbaar mis je dan als klasgenoot, collega of medeburger op het beslissende moment solidariteitsgevoel met degenen die zich niet veilig voelen.

Maar tussen droom en daad ...

Voorbeelden van belemmerende overtuigingen die je kunnen tegenhouden homotolerantie actief te bevorderen:

- *Dat speelt bij ons op school niet zo. Als het zo erg was als je zegt, dan zou ik dat toch wel gemerkt hebben.*
- *Overdrijven de belangenorganisaties de zaak niet een beetje? Kijk nu eens naar alle publiciteit, het homohuwelijk en naar de vrijheid die er hier in Nederland voor homo's en lesbo's is.*
- *Door er aandacht aan te besteden krijgen we misschien juist een onveiligere situatie. Dat is het laatste wat ik zou willen.*
- *Maken de homo's en lesbo's het er zelf niet een beetje naar? Ze lopen teveel te koop met hun seksualiteit en dat roept weerstanden op.*
- *Je kunt voor die paar gevallen toch niet een hele school op zijn kop zetten? Ik wil er best extra op letten, maar daar hoef ik toch geen formele stappen voor te zetten?*
- *Ik word een beetje moe van alle onderwerpen die telkens weer op mijn bord geschoven worden. Voor elk incident is tegenwoordig beleid nodig. Dan kun je mij niet kwalijk nemen dat ik mijn eigen prioriteiten stel.*
- *Als ik dat doe, krijgt de school misschien een verkeerde naam. Dan lijkt het net of we homo- en bisexualiteit propageren. Dat schrikt ouders af.*
- *Wij voldoen globaal waarschijnlijk al aan de kwaliteitseisen die de inspectie op dit punt stelt. En dat is ook het uiterste wat we aan 'seksuele diversiteit' kunnen doen.*
- *We hebben nu zoveel lopende projecten dat dit er op dit moment echt niet bij kan. Ik zou niet weten waar ik de tijd, de mensen en de energie vandaan moet halen.*
- *Waarom zou mijn school als eerste z'n nek uitsteken? Laat anderen het voortouw nemen.*

raar waar

zonder zonder soms verdwijnt
als te veel aanwezig en verschijnt
met zonder afgezonderd als een wonder

zeker zonder ons was zonder zonder
sowieso bijzonder bondig en bijeen
maar dan bleef zonder zonder zonderling als geen

lucebert

Belemmerende overtuigingen

Er is sprake van belemmerende overtuigingen als je iets eigenlijk wel zou willen, maar ...

Dat 'maar' is een soort elastiek dat je

tegenhoudt. Het trekt je terug naar de positie

waarin je je veiliger, vertrouwder en zekerder voelt. Belemmerende overtuigingen zorgen er dan voor dat je de stap in het onbekende niet zet of nooit grenzen stelt.

- Je bent overtuigd dat iedereen fundamenteel vrij is te zijn wie zij/hij is en eigen keuzen te maken ook als het om seksualiteit gaat.
- Je vindt het ook jouw rol als schoolleider om die vrijheid te waarborgen. Daar sta je voor.
- De doeltoestand die je van daaruit in je school zou willen bereiken is dat elk van de leerlingen en collega's zich veilig en vrij voelt.
- Dat zou ook moeten gelden voor ieders vrijheid open te zijn over de eigen partnerkeuze.

Maar op het pad daar naar toe voel je belemmeringen opkomen.

Een belemmerende overtuiging zou bijvoorbeeld kunnen zijn dat je vindt dat 'zij' daar dan zelf maar voor moeten zorgen of dat 'zij' het voor zichzelf onveilig maken. Diversiteitsbeleid is erop gericht hindernissen op te ruimen die echte acceptatie van homoseksualiteit in school in de weg staan.

Wat is er gebeurd?

“Naast mijn kamer hoor ik de les van Willem weer uit de hand lopen. De klas schreeuwt al een kwartier door elkaar en ik hoor zijn stem er nauwelijks bovenuit.”

Wat voelde jij toen? *“Ik was boos omdat de leerlingen zoveel ruimte kregen en zich zo lieten gaan. En ik voelde ook hoe machteloos Willem zich moest voelen. Ik hoorde zelfs ‘homo’ door de klas roepen. Ik moest ingrijpen, de klas ging ver over de streep.”*

Wat deed je? *“Ik ging boos naar het lokaal en dat bracht meteen rust. Willem startte de les en ik bleef meekijken tot de leerlingen echt aan het werk waren. Bij het weggaan zei ik: ‘Vindt u het goed als ik waarschuw als het straks weer iets te druk wordt?’”*

Dat deed je tactvol, je toonde je solidair met Willem en liet de leerlingen ruimte zich te hernemen. Wat deed je na de les? *“Willem en ik hebben de les nabesproken. Hij was blij met de interventie, maar hij vond dat ik op dat moment beter samen met hem het discriminerende gedrag van de klas aan de orde had kunnen stellen. Ze schelden hem uit voor homo. Dat is volgens hem de oorzaak van de wanorde.”*

Waarom deed je dat niet? *“Ik durfde zo’n gesprek met de klas niet te voeren. Dan had ik het alleen maar ingewikkelder gemaakt. Ik richtte me daarom alleen op de lesorde. Omdat hij zelf de streep niet trok, hielp ik hem dat wel te doen. De rest van de les ging veel ordelijker.”*

Hoe voelt Willem zich nu? *“Hij is naar de directeur gestapt, omdat hij zich als homoseksuele docent door mij als teamleider niet gesteund voelt.”*

En hoe ervaar je dat? *“Dat raakt me in het diepst van mijn ziel. Ik vind dat iedereen het recht heeft zichzelf te zijn. De leerlingen moeten Willem accepteren zoals hij is, dat is buiten kijf. Maar ik kan dat niet voor hem regelen. Als hij ordelijker lesgeeft, hebben ze helemaal geen moeite met hem. Daar heeft zijn homoseksualiteit niets mee te maken.”*

Wat wil je bereiken en wat weerhoudt je?

In gesprek met jezelf of bij coaching kun je nagaan wat je in een moeilijke situatie weerhoudt om het anders te doen. En hoe je het anders zou kunnen aanpakken. Je doorloopt dan de stappen:

Wat gebeurde er?

Wat voelde je daarbij en wat deed je toen?

Welke vaardigheden en kwaliteiten benutte je daarbij?

Waarom deed je dat of waarom liet je dat na?

Hoe zie je op grond daarvan jouw rol?

Wat drijft jou eigenlijk ten diepste?

Welke rol zou je op basis daarvan willen spelen?

Welke overtuigingen steunen dat (welke verhinderen dat)?

Welke vaardigheden en kwaliteiten heb je dan nodig?

Welk gevoel zou dat jou en je collega's geven?

Hoe zou de situatie er dan uit zien?

De coaching kan er op gericht zijn vanuit die betrokkenheid op leerlingen naar een betere situatie te streven. In de voorbeelden hebben Willem en de teamleider in de kern een vergelijkbare betrokkenheid. Wat hun diepste drijfveren betreft, zijn ze gelijkwaardig en kunnen ze elkaar vinden.